

ASA TEMPEL

DEL 2.

af Grølheim

Rekonstruktion af templet i Uppåkra

Det asatempel, der har optaget de fleste forskere, er det af Adam af Bremen beskrevne tempel i Uppsala. Selv Olaf Olsen, hvis hypotese er, at hedenske Gudehov kun har eksisteret i begrænset omfang, og i hvert fald ikke har stået, hvor der siden blev opført kirker, medgiver, at templet i Uppsala er sandsynligt. Dog afviser Olsen de fund af stolpehuller, der er gjort i udgravninger under domkirken i Gl. Uppsala, som relateret til et tidligere tempel. Disse stolpehuller har i øvrigt dannet baggrund for den rekonstruktion af Uppsalatemplet, som ses på Carl Larssons maleri "Midvinterblót," der ledsagede 1. del af denne artikel i augustnummeret af Valravn.

Nogle forskere har endda sat spørgsmålstegn ved, om det nævnte tempel overhovedet var beliggende i Gl. Uppsala. Det har været hævdet, at Uppsala högar ikke passer på Adam af Bremens beskrivelse; "Templet er omgivet af bjerge som et amfiteater". Desuden er Gl. Uppsala beliggende over 10 km nordligere end det sted, hvor Svearne holdt ting og valgte kongen ved Mora Sten. Da man plejede at afholde et blót i forbindelse med tinget, har visse forskere ment, at templet måtte være opført i forbindelse med tingpladsen. Det er blevet påpeget, at Adam bruger ordet "Ubsola" som han placerer nord for Sigtuna, der var en velkendt by og sæde for de svenske konger, den kristne Anund Jacob og hans bror Emund den Gamle, på Adam af Bremens tid. Deraf udleder de, at der ikke

nødvendigtvis er tale om samme lokalitet som vore dages Gl. Uppsala. Man kan dog ikke umiddelbart slutte, at der ikke har ligget noget tempel, bare fordi kongen var kristen. Der fandtes et betydeligt hedensk parti i Sverige, netop centreret omkring Uppsala, i den tidlige middelalder. Dette hedenske parti udnævnte mindst tre asatroende konger, Erik Hedning, Blót Svend og Erik Årsäll, som alle stod i modsætning til de kristne Vestgöta konger.

Der kan godt have været et gudehov i Uppsala, selv om der ikke nødvendigvis var tale om nogen central helligdom med samme betydning for hedninge, som Vatikanet har for katolikker, og uden at det nødvendigvis er der, tingblótet afholdtes. I Gl. Lejre er fundet et i sammenligning ret uanseeligt gudehov i umiddelbar tilknytning til kongsgården der. Man kan udmærket forestille sig, at det tempel, Adam af Bremen kun af omveje har hørt om, har været et lignende annekts til en kongsgård eller høvdingesæde i Gl. Uppsala. Den type "annekts"-gudehov har som beskrevet i denne artikels største del, tilsyneladende været udbredt på stormandsgårde i sen jernalder og vikingetid.

Selv om nogle af Adam af Bremens oplysninger godt kan have bund i virkelige forhold, må man være klar over, at han er en tendentiøs kilde med sin egen dagsorden. For det første må man forstå, at hans metode ikke lever op til moderne standarder. Hvor han ikke selv har oplysninger fra samtidige

informanter, skriver han rask væk af fra klassiske skribenter, der havde endnu mindre forudsætninger for at vide, hvad de skrev om. Fks beskriver han i afsnittet umiddelbart før han beskriver templet i Uppsala, de norske fjelde som de Ripæiske bjerge". hvor menneskeuhyrer hindrer videre fremtrængen. Der finder man nemlig Amazonerne og mennesker med hundehoveder og kykloper, som kun har et øje i panden! Der er også de væsner som Solinus kalder Hymantopoderne der springer omkring på et ben, og der er de som spiser menneskekød. Derfor er det bedst at tie om dem, ligesom at det er klogest at undgå dem." Det er muligt, at han har ville vise, at han var bekendt med de klassiske forfattere, men heller ikke når der er tale om oplysninger, han har hørt af folk, der har besøgt Skandinavien, har han helt forstæet, hvad det drejer sig om. Han fortæller fks at Helsingland er skridfinnernes hovedstad. Det er lidt som når amerikanere tror, at Tivoli er hovedstad i Stockholm.

Adam af Bremen vil ellers gerne give udseende af, at han har sine kilder i orden. Flere steder angiver han den danske konge Sven Estridsen som sin kilde. Til afsnittet om offergilderne i Uppsala, hvor han bla. beskriver menneskeofre, forsikrer han, at en kristen har fortalt ham det. Adam har sikkert ment, at det borgede for informantens troværdighed, at han var kristen og formodentlig har visse ældre forskere ladet sig vildlede af den oplysning, men vi andre ville nok mene, at en sådan kristen næppe kan siges at være upartisk. Det er også klart, at Adam af Bremen ikke har efterkontrolleret de oplysninger, han har fra sådanne informanter. Den beskrivelse, Adam giver af Olaf Trygvesson, har han fra Sven Estridsen, hvis morfar (Svend Tveskæg) var den, der dræbte Trygvesson i slaget ved Svold. Vi andre opfatter jo Olaf Trygvesson som den intolerante kristne fanatiker, der tvangsomvendte Norge og brændte gudehovene ned. Derfor ville vi have forventet, at Adam omtalte ham positivt. Alligevel skriver Adam om Trygvesson at "nogle påstår, at han var en kristen, mens andre mener, at han var en frafalden. Alle er dog enige om, at han var en kyndig varselstager og satte sin lid til fuglevarslere. For han var hengiven til magiske kunster, som man siger, og omgav sig med alskens troldmænd, som det vrimler med i hans land," hvilket nærmest gør Olaf Trygvesson til hedning. Desuden får Sven Tveskæg af Adam af Bremen den tvivlsomme ære af at have kristnet Norge.

Man vil kunne hævde, at grunden til, at han beskriver Olaf Trygvesson på den måde, skyldes, at Olaf Trygvesson blev kristnet i Britannien, og at der eksisterede en rivalisering mellem bispedømmet Hamborg-Bremen og den keltiske kirke, om at missionere i Norden, men indsættelsen af den engelske biskop Gotebaldt i Lund tilskriver Adam Sven Tveskæg, som er "helten" i den del af krøniken, der omhandler Olaf Trygvesson. Ud over denne rivalisering med den engelske

kirke, havde Adam af Bremen en anden dagsorden, som ofte er blevet overset. Det skønnes den direkte er at læse i hans egen tekst. På Adams tid stod bispedømmet Hamborg-Bremen i en krise. I mange år havde det legitimeret sig selv som et missions bispedømme, hvorfra barbarerne mod nord (og øst) skulle kristnes. Domkapitlet i Köln havde længe villet lægge Hamborg-Bremen ind under sit eget bispedømme, men så længe bispedømmet Hamborg-Bremen kunne påberåbe sig hedningemissionen, havde de kunnet bevare deres selvstændighed. Umiddelbart før Adam skrev sin krønike og i han egen tid, havde den Hamborg-Bremens ærkebisp Adalbert spillet højt spil og tabt. Efter hvad Adam skriver i sin krønike, får man mest indtrykket af, at Adalbert ikke var specielt optaget af kristendom, men brugte sin stilling til at blande sig i det tyskromerske riges interne magtforhold. På et tidspunkt skulle han endda havde stilet efter pavestolen. Adalberts intriger havde efterhånden skaffet ham mange fjender. Blandt andet de Saksiske fyrster, som bispedømmet Hamborg-Bremen havde udkæmpet en regulær krig imod. Denne batalje havde resulteret i, at bispedømmets besiddelser var blevet plyndret og ødelagt.

Adam skriver sin krønike efter Adalberts død og lige i slutningen af sin tid som biskop. Adams mål med at beskrive Skandinavien var derfor, dels at gøre opmærksom på de resultater, Hamborg-Bremen allerede havde nået, og dels godtgøre, at deres mission endnu ikke var tilendebragt. Derfor har han ønsket at fremstille Skandinavien som fuld af uhyrer, som den kristne mission skulle rydde af vejen. Derfor havde han også en interesse i at få det til at se ud som om der var et hedensk kraftcentrum, der stod som bispedømmet Hamborg-Bremens ærkemodstander. Hvorfor dette centrum ikke var blevet ryddet af vejen, selv om den svenske konge havde antaget kristendommen, giver Adam også en forklaring på. Han fortæller nemlig, at en nidkær missionær ved navn Adalward og bisp Eginio i Lund havde konspireret om at drage til Uppsala for at "...tilintetgøre dette hus som er hovedsæde for barbarernes overtroiske kult." Det fik den kristne kong Stenkil, en stormand fra Västergötland, som blev valgt til Sveakonge efter Emund den Gamle var død barnløs, sat en stopper for. Han forklarede de to ivrige missionærer, at "De straks ville blive dømt til døden og han selv blive forjaget fra tronen, fordi han havde bragt to sådanne ugeringsmænd til sit land. Det ville blot medføre, at alle de, der nu var troende uden videre ville glide tilbage i hedenskabet, sådan som det for nylig var sket med venderne." (Adam har tidligere forklaret, at venderne var blevet kristnet af den tyske kejser, men faldt fra igen fordi tyske adelsmænd opkrævede for meget i skatter. Hvis man derimod læser Saxo, som nævnt i artiklens første del om Skt. Vitus kirke på Rygen, får man mere indtrykket af, at det var skatten til romerkirken som venderne

var sure over.) De to missionærer beslutter derefter at rejse rundt til Västergötlands byer for at knuse afgudsbilleder. Hvordan det kan være, at denne handling, der må sige at være en tilsvarende ugering, kunne lade sig gøre uden at få de nævnte konsekvenser, nævner Adam intet om.

Det er muligt, at der har eksisteret et hedensk tempel i Uppsala, men vi kan ikke sige noget om det på baggrund af Adam af Bremens krønike.

De norrøne kilder har ligesom Adam af Bremen sine faldgruber. Tidligere var forskerne tilbøjelige til at mene, at hvis en kilde var samtidig med en begivenhed, var den mere troværdig end en kilde, der er skrevet flere hundrede år efter. Det har gjort, at ældre forskere har anset Adam af Bremen for mere troværdig end de islandske fornaldersagaer, der er skrevet i 1300-tallet. Imidlertid er det sådan, at jo længere man kommer fra en begivenhed i tid, jo færre politiske hensyn er det nødvendigt at tage, i forhold til sine læsere og sin opdragsgiver. Fornaldersagaer og andre "sent" forfattede norrøne skrifter, kan derfor meget nemt indeholde oplysninger, der er overleveret i mundtlig form, men, som Ari Frode og Snorre Sturlasson mfl. ikke har fundet det politisk korrekt at bringe i deres samtid. Dertil hører især oplysningerne om hedenske gudehov.

Ari Frode, der skrev Landnámabók og Íslendingabók nævner flere steder landnámsmændenes gudehov, men han gør stort set ikke noget ud af beskrivelsen. I Íslendingebogen nævner Ari kun gudehov et enkelt sted. Han fortæller, at Ulfljots fostbroder, Grim Gedehovede, gav alle de penge, han havde fået af islændingene for at udforske Island forud for altingets stiftelse til hovene. Formodentlig er der tale om de hovedhov som i Ulfljotslovens bestemmelser skal være i hvert af Islands tingsfjeringer. Ulfljotsloven var baseret på den norske Gulatingslov og blev indført på Island samtidig med Altinget. Loven er overleveret i Hauksbók, Melabók og Þorsteins Þáttr Uxafóts, men menes oprindeligt at have stået i Ari Frodes ældre Íslendingebók. Ulfljotslovens bestemmelser om gudehov lyder således:

En ring på 20 øre eller mere skal ligge i hvert hovedhov på stallet. Den ring skal hver gode have i hånden ved retssager, som han selv igangsætter, og rødfarve den i offerdyrs blod som han der selv blótede. Enhver, der ville rejse sag for domstolen, skulle først sværge en ed på ringen og nævne sig to eller flere vidner.

Jeg nævner jer det til vidne" skal han sige "at jeg sværger lov-ed ved denne ring. Så hjælp mig nu Frej og Njord og hin almægtige As, som jeg måtte således prøve eller forsvare eller bære vidne eller påtale eller dømme domme, som jeg ved rettest og sandest og holde mig til loven og træffe lovlige afgørelser som under mig kommer, medens jeg er på dette ting."

Dengang var landet delt i fire dele og der

skulle være tre ting i hver fjerdedel og tre hovedhov i hver tingsogn. Der blev udvalgt mænd til at vedligeholde hovene med omtanke og retfærd. De skulle have domsbeføjelser på tinget og styre retssager. Derfor blev de kaldt Goder. Enhver skulle betale hovtold på samme måde som kirketiende nu.

Oplysningerne heri er nok hovedsagelig blevet bevaret af juridiske hensyn. Formodentlig for at retfærdiggøre tinginddelingen og godernes beføjelser. Ordlyden af eden er diskutabel. Udtrykket "hin almægtige as" der i øvrigt også forekommer i fostbrødre-eden i Gisla Surssøn Saga virker ikke hedensk. "hin alfrodr Ás" den alvise as havde været mere nærliggende.

Det er vanskeligt at afgøre, om denne inddeling i tingsogn og hovedhov har været noget, der udelukkende har været begrænset til Island, men eftersom Ulfljot var inspireret af Gulatingsloven, er det en vis sandsynlighed for, at dette også gjaldt i resten af Skandinavien.

I Landnámabók kan man mange steder læse, at den og den person, ofte benævnt "Gode" (altså hedensk præst), boede på en gård, der hed Hov, eller at den og den blótede ved Hofstaðir. Nogle steder skriver Ari om landnámsmændene at de byggede et stort hov (hof mikil). Nogle steder beskriver han, at flere er gået sammen om at opføre hovene og at vedligeholde dem. Andre steder er det tydeligvis en enkelt Gode, der står for opførelsen. Det er værd at bemærke, at både Ari og resten af den norrøne litteratur, angiver, at landsmændene i Norge havde flere forskellige slags stormandstitler, som fks. "Herse" og lignende, men på Island er det kun "Gode" titlen der bliver bibeholdt, og altid i kraft af, at vedkommende bygger et gudehov. Det er nærliggende at forestille sig, at efter at det gamle norske samfunds verdslige magtstrukturer var blevet slået i stykker ved Harald Hårfagers samling af Norge, var den eneste autoritet som landnámsmændene kunne acceptere, Godes religiøse autoritet. Når Ari Frode, der selv var kristen præst og skrev delvis på bestilling af en biskop, i det hele taget nævner de hedenske goder og deres afgudstempler, handler det ikke om at give detaljerede oplysninger om hedensk gejstlighed eller gudedyrkelse, men om at legitimere de ledende slægter i middelalderens Island. Det, Ari skrev, var ikke noget han selv havde fundet på eller kuriosa, han havde hørt fra en gammel skipper. Der er tale om magtlegitimerende oprindelsesmyter, som er blevet holdt i hævd af de slægter, som havde haft magten på Island siden Landnámstiden. Når Ari fks skriver om Jostein Gode, at: "han bar ild omkring et trekantet jordstykke øst for Fljot og indviede det således til gudehov." Så handlede det ikke om at give en beskrivelse af faconen på et stykke "hovland", men om, hvem der på Aris tid havde græsnings-retten på det bestemte område.

Det kunne også være en måde at vise, hvor rig og mægt en bestemt slægts forfædre var.

Om en mand der hed Ketilbjørn skriver han, at "han var så rig, at han bad sine sønner smede en tværbjælke af sølv til det gudehov, han var ved at bygge." Det blev ganske vist ikke til noget, da hans sønner ikke ville være med. Det er naturligvis muligt, at Ketilbjørn havde forestillet sig, at han skulle have en sådan bjælke, men det har næppe være obligatorisk i gudehov. Ikke engang i de fornemste.

Endelig kan hov være nævnt i forbindelse med sekundære begivenheder, som da Ari i en sidebemærkning skriver, at Illuge d. Rødes kone, Sigrid, hængte sig i hovet, fordi hun ikke ville være med til konebytning.

For det meste er hovene sådanne sekundære rekvisitter, og selv om Ari evt. har vidst noget om, hvordan de var indrettet, eller hvordan gudedyrkelsen foregik, har han ikke villet skrive det. Først og fremmest fordi det ikke har været interessant for hans formål, og dernæst fordi han kunne komme galt af sted ved det. Det var trods alt ikke så længe siden, at kristendommen var indført og der var formodentlig stadig folk, der blótede i det skjulte.

En del af gudehovets indretning nævnes dog. Det er de såkaldte højsædestøtter. Når de nævnes, er det fordi de indgår i en del slægters legitimering af deres landnam. Som det fortælles om Torolf Mosterskæg, blev højsædestøtten kastet over bord og hvor de drev i land, slog han sig ned og byggede et stort hov, som han viede til Tor. Landnamsmanden Ingjolf bar sig ad på samme måde, selv om der ikke står noget om, at han byggede sig et hov. Det gjorde derimod Ingemund den Gamle. Om ham fortæller Ari, at efter slaget i Hafsford, hvor Ingemund kæmper på Harald Hårfagers side, får han en Frej-figur i sølv af kongen. Figuren forsvinder, og det bliver spået, at Ingemund vil finde den igen på Island, på stedet, hvor han skal slå sig ned. Da han graver hullet til en af sine højsædestøtter, finder han Frej-figuren igen.

Der er ingen tvivl om, at disse højsædestøtter har en mytologisk funktion. Ordet højsædestøtter er måske lidt misvisende. Det oldnordiske ord er "øndvegisulur." Det er sammenfat af "ønd" der betyder ånd eller ånde, "veg" der betyder værdighed og sulur der betyder søjler. Ordret betyder det Ånd-værdigheds-søjler. Det kan forvirre lidt, at øndvegisæti er betegnelsen for den plads, den fornemste gæst indtog ved en stormands bord, men den mytiske betydning, landnamsmændene lagde i disse højsædestøtter, underbygger deres religiøse betydning. Særligt med tanke på, at højsædestøtterne oftest nævnes i forbindelse med gudehov. Den mest udførlige beskrivelse, Ari giver af dette forhold, handler om Torhadd den Gamle, der var gode for et hov på Mære i Trondheimen. "Da han udvandrede til Island, nedbrød han hovet og tog højsædestøtterne og noget af jorden under det med sig. Han kom i land i Storvardfjorden og viet hele fjorden på Mærevis."

Denne beretning er særlig interessant, fordi

der, under kirken i Mære i Norge, er fundet nogle stolpehuller efter en tidligere bygning. I disse stolpehuller er der gjort arkæologiske fund af Guldgubber, noget som også er blevet påvist ved adskillige andre helligsteder, blandt andet under gudehovet i Uppåkra ved Lund i Skåne.

Det, Ari her fortæller om Torhadd, ligner i nogen grad det, Eyrbyggja Saga fortæller om Torulf Mosterskægs landnam. Det, at tage noget af mulden med sig, skrives også om Ingemund d. Gamles landnam i Vatnsdæla Saga.

Tidligere forskerne har derfor været tilbøjelige til at mene, at 1300-tallets sagafortællere selv har brygget videre på den oprindelige historie, ved at kombinere Aris fortællinger. Det kan man naturligvis ikke udelukke, men de samme forskere (fra Sofus Bugge til Olaf Olsen) er ganske refleksionsløst gået ud fra, at Ari har skrevet alt han vidste. Når man derimod tænker på, at både Ari Frode og Snorre Sturlasson (Ari endda mere end Snorre) havde et incitament til at holde en lav profil omkring hedensk gudedyrkelse, så kan man godt forestille sig, at de senere sagaer indeholder oplysninger fra beretninger, som Ari underspillede.

Der er nok ikke nogen tvivl om, at der, både i den mundtlige og skriftlige tradition i middelalderens Island, er sket en vis bryggen videre på historier. Især er der også en del kristne fordomme og propaganda mod hedendommen, der har sneget sig ind og blandet sig med de oprindelige historier. Når man vil undersøge hedensk gudedyrkelse, og i dette tilfælde gudehov, så er det ikke så problematisk at en saga forfatter har pyntet på historien ved at tillægge sin hovedperson træk, han har hentet fra andre landnamsmænd. Der er i så fald alligevel tale om hedensk gudedyrkelse. Man kan bare ikke lave statistik på det, men det er i forvejen vanskeligt med det sparsomme materiale, der foreligger.

Et større problem er det med de kristne fordomme, der har sneget sig ind, men her kan man skele til, hvad kristne propagandister har skrevet i andre sammenhænge og på den måde identificere de kristne fordomme og trække dem fra. Typisk når det drejer sig om historier om menneskeofring.

Endelig er der det problem, som nogle forskere har påpeget, at sagafortællerne, i mangel på viden om hedensk gudedyrkelse, har brugt kristne fænomener til at beskrive den. Særligt Sofus Bugge mente, at hele den ældre Edda digtning var påvirket af kristendom, noget som dog er blevet tilbagevist af den nyere forskning.

For denne artikel er det interessant, i hvor høj grad sagaerne har deres beskrivelser af gudehov fra kristne kirker. For det første kan man selv vurdere, om man synes beskrivelserne ligner. For det andet angiver forfatterne selv disse sammenligninger flere steder. Det virker ikke sandsynligt, at man skulle have opdigtet noget på baggrund af noget kendt, for derefter at have forklaret det med den ting, man har brugt som inspiration. Det

virker langt mere sandsynligt, at forfatteren har haft en overlevering, som han så forsøgte at forstå ved brug af fænomener han kendte til. Det siger snarere, at overleveringen faktisk har været der, men at sagaens tolkning af den (måske/måske ikke) er ukorrekt.

Snorre skrev, i lighed med Ari, ikke ret meget om gudehov og for det meste kun lige i forbifarten. Han skriver dog et sted en bemærkning som sandsynliggør, at der kan have været et (eller evt. flere) gudehov i Uppsala. Han skriver i Ynglingesaga om kong Adils, som vi også kender fra Rolf Krakes saga: "Kong Adils var til et Diseblót og red sin hest omkring disesalen, hesten snublede under ham, og kongen faldt forover, og slog hovedet mod en sten, så skallen sprak, og hjernen flød ud på stenen, det blev hans bane; han døde i Uppsala og blev højlagt der, Sverne regnede ham for en mægtig konge." Der har altså muligvis været en disesal – et tempel til gudinderne. Hvordan det har været indrettet, melder historien desværre ikke noget om, andet end at der (tilfældigvis?) har været en sten foran det – den eneste oplysning, der har været relevant for historien.

I Snorres Edda skriver han heller ikke meget om gudehov, anden end hvad der relaterer sig til skjaldekvad. Han gentager der bemærkningen i Vølvens Spådom om de højtømrede hove og hørge, som guderne lod opføre på Idasletten. Det sted, hvor Snorre er mest konkret, er i Håkon den Godes saga. Her har han fundet det nødvendigt at give en længere forklaring, fordi der længere nede i fortællingen omtales en episode, hvor kongen forsøger at indføre kristendommen, og da det mislykkes, tvinges han af trønderne til at blóte.

Snorre skrev: "Sigurd Ladejarl var en stor blótmand, og det var hans far, Håkon, også. Sigurd Jarl holdt alle blótgilderne på kongens vegne der i Trøndelag. Efter hedensk skik skulle alle bønderne komme til hovet når der skulle være blót, og de skulle medbringe alt det de behøvede af mad og drikke så længe gildet stod på. Alle skulle have øl med til gildet; der blev også slagtet alt slags småfæ og også heste, og alt blodet som kom der af, blev kaldt hlaut, og det som de havde blodet i, blev kaldt hlaut-skåle. Med laut-kvistene - de var lavet som vievandskoste - skulle de farve blótstallen helt rød af blod, og på samme måde væggene i hovet både indvendig og udvendig, og de skulle stænke med det på menneskene. Kødet skulle de koge til mad for blótgæsterne. Der skulle være ildsteder midt på gulvet i hovet og kedler over dem. En drik skulle bæres omkring ilden, og den som holdt gildet og var høvding, skulle signe drikken og alt blótmaden, først skulle Odins skål komme - den drak de for kongens fremgang og sejer - og så kom Njords skål og Frejs skål til godt år og fred. Derefter var der mange som brugte at drikke Brage-skål; nogen drak også en skål for sine frænder, de som var døde og højlagte, det blev kaldt minde. Sigurd Jarl var en gavmild mand; En gang gjorde han en handling, der blev vidt

berømt, han lagde et stort gilde på Lade og stod selv for alle omkostningerne.”

Hlaut-kvistene, (hlautein) som her beskrives som en blótsrekvisit, der opbevares i hovet, er et eksempel på, at Snorre tolker ud fra, hvad han kender til i sin samtid. Tein betyder imidlertid ikke kost, men kvist. Ofte underforstået en kvist til at spå med. Ordet ”hlautviðr” betyder netop et stykke træ til at udføre spådom med. ”Viðr” betyder træ, og antyder derved et betydningssammenfald mellem ”hlautein” og ”hlautviðr.” Der er dog ingen grund til at betvivle oplysningen om offerdyrenes blodet, hlaut. Det fænomen kendes fra mange andre religioner. Nogen steder, fks den romerske mysteriereligion Mithrasdyrkelsen, nøjedes man ikke bare med at skvætte lidt blod på menigheden. Når man skulle indvies i Mithraskulten, blev man anbragt i et rum under offerdyret og tog ligefrem bad i dets blod, når det blev slagtet. Også kristendommen har et helligt forhold til deres ”offerlams” blod, som menigheden indtager gennem nadveren. Den kristne brug af offerblod er dog så abstrakt og ligner slet ikke Snorres beskrivelse, at man næppe kan mistænke ham for at hente oplysningen fra den kristne gudstjeneste.

Hvis vi vil have mere konkret oplysninger om Gudehove, må vi gå til sagalitteraturen. Der finder vi tit, at Aris oplysninger bliver kraftigt udbyggede. I Eyrbyggja Saga kan man fks læse: ”Torolf Mosterskæg foranstaltede et stort blót og gik og udfrittede guden Tor, sin fuldtro, om han skulle forlige sig med kongen eller fare bort fra landet og friste lykken et andet sted. Fretten viste Torolf til Island. Og efter det forsynede han sig med et stort skib og klargjorde det til Islandsfærd, og tog sine husfolk og sit bohove med sig. Mange af hans venner slog følgeskab med ham. Han rev hovet ned, og tog det meste af tømmeret i det med sig og tillige mulden under den stalle, hvorpå Tor havde haft sit sæde. Derpå sejlede Torolf til havs og fik god bór.

Han fandt landet, og sejlede langs med sydkysten vesterom forbi Reykjanæs. Da lagde børen sig, og de så, at store fjorde skar sig ind i landet. Torolf kastede da sine højsædestolper over bord, de som havde stået i hovet; på den ene var det Tors billede udskåret. Han udtalte, at han ville tage bolig på Island, der hvor Tor lod stolperne drive i land. Men straks støtterne førtes bort fra skibet, drev de ind i den vestre fjord, og syntes da at fare hurtigere af sted, end man havde ventet. Der efter rejste sig en jævn pålandsvind og de sejlede da vesten for Snefellsnæs og ind i fjorden. [...] og de fandt, at Tor var kommet i land med stolperne på et næs længere ude nord for vågen. Det blev siden kaldt Torsnes. Derefter gik Torolf med ild omkring hele sit landnam, ude fra Stavå og ind til den å, som han kaldte Torså, og hvor han gav sine skibsfolk bolig.

Ved Hovsvåg byggede Torolf sig en stor gård, som han kaldte Hofstaðir. Der lod han rejse et hov, og det var et stort hus. Det

havde dør på langvæggen nær ved den ene tværvæg. Indenfor stod højsædestolperne, og i dem var der nogle nagler; de kaldtes Regin-nagler. Der indenfor var det fredhelligt. Længere inde i hovet var der et sidehus, som ligner koret i kirker, og der stod en stalle midt på gulvet, ligesom et alter, og på denne stalle lå det en mødesløs ring som vejede 20øre. På denne ring skulle alle eder sværges, og hovgoden skulle have den på armen ved alle folkestævner.

På stallen skulle også blót-skålen stå, og i den blodkvisten, som var en skvættekost til at skvætte offerblodet, hlaut, fra skålen. Det var blodet af de dyr som ofredes til guderne. Rundt omkring stallet var gudernes billeder stillet i sidehuset. Til hovet skulle alle mænd betale afgift, og de skulle være hovgoden skyldige at foretage alle de rejser, som tingmændene skylder høvdingene nu om dage. Men goden skulle holde hovet ved lige på egen bekostning, så det ikke forfaldt, og han skulle afholde blótgilderne.”

En øre var i jernalderen lig med 24,5 gram. Det vil sige, at en edsring skal veje 490g. Ordet mødesløs volder lidt forståelsesproblemer. Nogle vil oversætte det til en ring, smedet, så den ikke har sammenføjninger. Andre har villet oversætte det til en åben ring, ligesom den keltiske Torq. Der er dog ingen tvivl om, at det er samme edsring, der omtales i Ulfljotsloven. Ligeledes genkender vi højsædestøtterne, som vi får en ekstra oplysning om. Endelig er der beskrivelsen af sidehuset, (afhús) hvor gudebillederne står. Nogle forskere har affærdiget det, fordi det sammenlignes med koret i en kirke, men hvad nu, hvis hovet består af en gildesal og et afhuss til gudebilleder, og at disse to kun i sjældne tilfælde har været sammenbyggede, sådan som det er tilfældet ved det udgravede hov ved Myrvatns veit og som det er i beskrivelsen af Torolf Mosterskægs hov? Det vil sige, at de småhuse, man har fundet ved stormandsgårde, i virkeligheden mere er afhuse eller måske blóthuse, og at gården som helhed bliver betegnet som et hov.

Spak-Berses blóthus i Droplaugssonarsaga kan være et sådant fritliggende ”afhuss”. Der står ganske vist ikke så meget om, hvordan det har set ud, men der er en anden interessant oplysning, der kan fortælle noget om cere-monipraksis. Droplaugssønnerne kom nemlig i et uvejr til at gå medsols rundt om blothuset og fik siden skyld for at have øget uvejrets voldsomhed. Her er ikke tale om at medsols er godt og modsols er ondt. Man skal mere tænke på det som en volumeknap. Medsols skruer op og modsols skruer ned. Det, hvad end det er uvejrl eller gudernes gunst.

I en religion som asatroen, der ikke har nogen dogmatisk centralmagt, har der formodentlig været stor forskel på de gudehov, der fandtes, ligesom den religiøse praksis har været præget af store lokale variationer. I Kjallanesinge Sagaen finder vi en beskrivelse af et hov, der adskiller sig fra Torolfs, ved også at have en hellig ild. Noget man i øvrigt kender

fra andre hedenske religioner. Derimod er den hellige flamme helt fraværende i kristendommen. Kjallanesingesagaen fortæller om Thorgrim: ”Han oprettede et herrede. Han tog øvrighed over folk og kaldte det Brunsdæla Godeord. Han blev kaldt Thorgrim Gode. Han var en stor blótmand. Han lod rejse et stort gudehov. Det var 100 fod langt og 60 i bredden. Til dette skulle alle i herredet erlægge hovtold. Der var Tor den mest ærede. Indenfor var det svungen som en hvælving. Den var helt beklædt med tæpper og glughuller. Der stod Tor i midten og de andre guder i to hænder. Foran stod stallet, der var meget kunstfærdigt gjort, og på oversiden dækket af jern. Der skulle brænde en ild, som aldrig skulle slukkes. Den kaldte de Hellig ild (Vigðan eld). På stallet skulle ligge en stor sølvring. Den skulle Hovgoden have i hånden ved alle folkemøder. Ved den skulle alle mænd sværge ved retssager. På stallet skulle stå en stor skål af kopper. Der skulle blodet fra de dyr, der var ofret til Tor, hældes i. Dette kaldte de Hlaut eller Hlautskål. Hlauten skulle stænkes over mennesker og husdyr, men offerdyrene skulle spises af blótgæsterne ved offermåltidet.”

Ud over den hellige ild får vi også oplysning om, hvor stort hovet har været. En størrelse der også svarer til Ingemunds hov i Vatnsdølasaga. Igennem tiden har længden af en fod varieret fra 25-34 cm. En romersk fod som nok har været grundlaget for den nordiske var 29,6 cm. Man har målt det fodmål som er brugt ved Ravning Enge-broen til 29,5 cm. Ved opførelsen af Trælleborg har man målt foden til at være 29,33 cm. Det vil sige, at et gudehov på 100x60 fod har haft en størrelse af 29,5 m i længden og 17,7 m i bredden. Det er en størrelse, der passer langt bedre på hallen i de stormandsgårde, som arkæologerne har udgravet, end det gudehus man fandt i Uppåkra.

Som eksempel på anderledes hov, kan man også nævne en bemærkning fra Jomsvikingesaga, hvor Hakon Jarl beskyldes for at have plyndret et gudehov med ét hundrede guder. Nu kan vi ikke tro om den bundhedenske jarl, at han skulle have været ”varg i veum” og plyndret et hedensk hov, særlig når man tænker på, at den, der beskyldte ham for det, var jarlen af det, formodentlig da, ret kristne Västergötland, men derfor kan der udmærket have eksisteret sådanne hov.

Disse eksempler er langt fra de eneste i sagalitteraturen, men de mest omfattende og stort set dækkende for den viden, litteraturen kan give om disse hov.

Litteratur:

Islændinge bók

Landnamabók oversat af Liv Kjörsvik Schlei

Adam af Bremens krønike oversat af Allan A. Lund

Islandske sagaer v. Peter P. Rohde

Hov, Hørg og Kirke v. Olaf Olsen

Nordens Gudeverden v. A. Olrik og H. Ellekilde

